Suomen Luontopaneelin näkemykset koskien hallituksen esitystä vanhojen ja luonnontilaisten metsien kriteereiksi Suomessa

TERMINOLOGIA

Luonnontilainen metsä (FAO): "Luonnollisesti uusiutuva, alkuperäisiä puulajeja sisältävä metsä, jossa ei näy selviä merkkejä ihmisen toiminnasta ja jonka ekologiset prosessit eivät ole merkittävästi häiriintyneet."

Vanha metsä (EU-komissio): "Alkuperäisistä puulajeista koostuva metsikkö tai metsäalue, jonka rakenteet ja dynamiikka ovat kehittyneet pääasiassa luonnollisten prosessien kautta, ja jotka muistuttavat samantyyppisen luonnontilaisen tai häiriöttä kehittyneen metsän myöhäisiä sukkessiovaiheita. Siinä voi näkyä merkkejä aiemmasta ihmisen toiminnasta, mutta ne ovat vähitellen häviämässä tai sen verran vähäisiä, etteivät luonnolliset prosessit häiriinny merkittävästi."

Komission ohje kriteeristölle: **kaikkien kolmen pääindikaattorin (luontainen puulajisto, kuollut puusto, vanhat puut) pitää täyttyä** ja niiden lisäksi ainakin kahden neljästä täydentävästä indikaattorista:

- Metsikön alkuperä (useimmat luontaisesti uudistuneita)
- Rakenteellinen monipuolisuus (latvusrakenne, horisontaalinen vaihtelu, maaperämuodot)
- Elinympäristöpuut (puut, joilla on muulle lajistolle erityisen tärkeitä piirteitä)
- Indikaattorilajit (esim. IUCN:n punaisen kirjan lajeja)

Taustaraportti ja hallituksen esitys

Huom. EU-ohjeistuksen kriteeri ”luontaiseen lajistoon kuuluvat puulajit” täyttyy Suomessa käytännössä aina

Taulukko. Syken ja Luken työryhmän ehdotus ikäluokka- ja kuolleen puun kriteereille (Syrjänen ym. 2024) ja hallituksen esityksen ikäluokka- ja kuolleen puun kriteerien raja-arvot neljällä boreaalisella vyöhykkeellä

Parametri	Hemi-eteläb.	Keskib.	Pohjoisb./etelä	Metsä-Tunturi
Syrjänen ym. 2024*				
Ikä, havupuuv. (vuotta)	120-140	120-140	140-160	160-200
Ikä, lehtipuuv. (vuotta)	80-100	80-100	100-140	100-140
Kuollut puu, kuusiv. (m3/ha)	30-50	20-40	20-30	10-20
Kuollut puu, mäntyv. (m3/ha)	20-40	20-30	10-20	5-10
Hallituksen esitys				
Ikä, havupuuv. (vuotta)	140	140	160	200
Ikä, lehtipuuv. (vuotta)	100	100	140	140
Kuollut puu, kuusi/lehti (m3(ha)	50	40	30	20
Kuollut puu, mänty (m3/ha)	40	30	20	10

* Hallituksen esityksen taustaraportti

Puuston ikä ja hallituksen esitys

- **Valtapuuston ikä** – erinomainen työkalu jaksollisen metsänkasvatuksen tarpeisiin – on ongelmallinen eri-ikäisrakenteisissa metsissä (kuten vanhat ja luonnontilaiset metsät useimmiten) => luonnontilaisille metsille ominainen suuri puulaji- ja ikäkirjo huomiotta
- Puulajien välillä huomattavia eroja luontaisen elinkaaren pituuksissa => **havupuut selvästi lehtipuita pitkäikäisempiä** => sekametsissä (kuten vanhat ja luonnontilaiset metsät useimmiten) valtapuustoon perustuva ikämäärittely haastavaa

Hallituksen esitys	Hemi-keski	Pohjois
Lehto-tuore (kuusi-lehti)	140	160-200
Kuivahko-kuiva (mänty)	100	140

Kuollut puu ja hallituksen esitys

	Hemi-keskibor			Pohjoisbor		
Kasvupaikkatyyppi	Luonn	Suoj	Ei suoj	Luonn	Suoj	Ei suoj
Lehtomaiset kankaat:						
- Nuoret	400	2	3	200	na	0
- Varttuneet havupuuvalt.	80	37	9	40	**20**	3
- Vanhat havupuuvalt.	120	**71**	16	60	na	4
Tuoreet kankaat:						
- Nuoret	300	2	4	150	0	6
- Varttuneet havupuuvalt.	60	26	6	30	17	7
- Vanhat havupuuvalt.	100	34	21	50	**38**	19
Kuivahkot kankaat:						
- Nuoret	200	1	3	100	na	7
- Varttuneet	80	7	4	40	**11**	9
- Vanhat	80	23	6	40	**27**	**18**
Kuivat kankaat:						
- Nuoret	150	9	1	80	na	2
- Varttuneet	60	1	5	30	**15**	8
- Vanhat	60	na	3	30	**16**	5

na = VMI-aineistossa liian vähän havaintoja laskentaan

Taulukko. Kuolleen puun keskitilavuus (m3/ha) luonnontilassa (Lutu-aineisto) sekä suojelluissa ja suojelemattomissa metsämaan metsissä (VMI13-aineisto)

Hallituksen esityksen alarajan keskimäärin saavuttavat luvut **lihavoitu**

Hallituksen esitys	Hemi-keski	Pohjois
Lehto-tuore (kuusi-lehti)	40-50	20-30
Kuivahko-kuiva (mänty)	30-40	10-20

Taulukoiden pääviestit

- Hallituksen esityksen kriteerien raja-arvot ovat taustaraportin **äärimmäisiä ylärajoja** niin ikärajojen kuin kuolleen puun tilavuudenkin osalta jokaisella kasvillisuusvyöhykkeellä
- Valtapuuston **ikä on ongelmallinen kriteeri** rakenteellisesti heterogeenisissä metsissä, kuten monet luonnontilaiset ja jotkut vähäisellä ihmiskäytöllä olleet vanhat talousmetsät, ja (eri syystä) myös lehtipuuvaltaisissa metsissä
- Historiallisessakin talouskäytössä olleiden metsien **kuolleen puun määrät** ovat huomattavasti alhaisempia kuin luonnontilaisissa metsissä (esim. monet VMI-aineiston suojellut), ja määrät **vaihtelevat huomattavasti** kasvupaikan, metsätyypin ja kasvillisuusvyöhykkeiden mukaan
- Edes **maamme rakennepiirteiltään parhaat metsät** – olemassa olevat suojelualueet – eivät useinkaan täyttäisi hallituksen esityksen kriteerien raja-arvovaatimuksia

Vanhan metsän pinta-ala

- Hallituksen esitys: "kohteiden minimipinta-ala (...) esimerkiksi Etelä-Suomi 4 ha ja Pohjois-Suomi 8 ha, ellei (...) luontaisesti pienialainen (...) Valtionmailla (...) alle 10 hehtaarin kohteet voidaan turvata myös osana alue-ekologista verkostoa”
- Kohteiden **minimipinta-ala** on ilmaistu epämääräisesti, mutta voi olla lajiston kannalta ongelmallinen:
  - Reunavaikutus (empiiriset havainnot) 30-50 m => jo reilun hehtaarin (pyöreähköillä) kuvioilla on reunavaikutusvapaata metsäympäristöä
  - Pienialaisetkin kohteet voivat oikein sijoiteltuina olla tärkeitä mm. vanhojen metsien kytkeytyneisyyden kannalta (yksilöiden ja geenien siirtyminen, pienet esiintymät)
- EU:n biodiversiteettistrategia ja komission ohjeistus: tunnistetut vanhat metsät tulee suojella tiukasti => **myös alle 10 ha valtionmaiden kohteet** on syytä saattaa tiukan suojelun piiriin (koska alue-ekologisen verkoston hallinta ja käyttöperiaatteet poikkeavat tiukasta suojelusta)

Muita keskeisiä huomioita

- Komission ohjeiden mukaan luonnontilaisten ja vanhojen metsien tiukkaa suojelua on täydennettävä käyttämällä **suojelualueita ympäröivillä puskurivyöhykkeillä** (ekologinen tutkimus: vähintään 30-50 m) asianmukaisia hoitotapoja, mutta hallituksen esityksessä ei ole mainintaa puskurivyöhykkeistä
  - Ohjeistus huomioitava suojelupäätöksiä tehtäessä
- Metsähallituksen **vanhojen metsien inventointiohje** voi muodostua hyvinkin merkittäväksi kriteerien tulkinnan kannalta (HS 18.8.24): (i) puustomittaus kohdistuu valtapuihin (eikä edelliseen puusukupolveen, joka voi olla paljonkin vanhempaa); ja (ii) lähisuojelualueiden kytkeytyneisyyden huomiointi epäselvä
  - Inventointityön pohjalta tehtävissä päätöksissä tulee noudattaa varovaisuusperiaatetta ja pidättäytyä hakkuista potentiaalisesti arvokkailla kohteilla
- Etelä-Suomen suojelutilanteen parantamiseksi on kriteereistä riippumatta Saamenmaan eteläpuolella suojeltava tiukasti luonnon kannalta arvokkaaksi tunnistetut **100 000 hehtaaria valtion metsiä**
- Kriteeriluonnoksessa todetaan, että yksityismailla vanhojen metsien suojelu tapahtuu **METSO-ohjelman** keinoin => edellyttää toimintamallia kaikkien ohjelman puitteissa tarjottujen vanhojen metsien saamiseksi suojeluun, mallia palvelevaa **riittävää budjettia** sekä (koska tarjotut eivät välttämättä ole laadultaan seudun parhaita) ekologisesti tarkoituksenmukaista valtionmaiden lisäsuojelua suojelualueverkoston täydentämiseksi

Yhteenveto

- **Hallituksen esitys nykymuodossaan ei merkittävästi edistä metsiensuojelun päätavoitteen – uhanalaistumisen pysäyttämisen – eikä monimuotoisuusstrategian ja ennallistamisasetuksen suojelun ja ennallistamisen tavoitteita**
  - Kyse ei pääosin ole metsien monimuotoisuuden vaan ennen kaikkea niiden talouskäytön ja/tai maanomistajien oikeuksien turvaamisesta
  - Ehdotetut raja-arvot ovat niin korkeita, että luonnoltaan arvokkaita sekä suojelualueverkoston ja uhanalaisen lajiston kannalta tärkeitä metsäalueita jää väistämättä rajauksen ulkopuolelle
  - Suojelualueverkostoa tulisi vahvistaa etenkin Etelä-Suomessa mm. tunnistamalla 120–140-vuotiaiden metsien suojeluarvo